

ΒΙΒΛΙΟ-ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Δημήτριος Ἄ. Φιλίππου

Κάτω Γατζέα
385 00 Βόλος

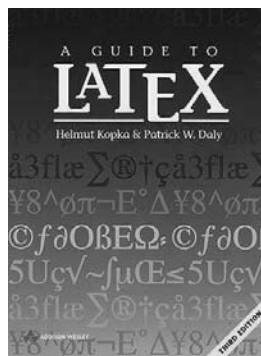
Δυὸ λόγια γιὰ τὴν ΒΙΒΛΙΟ-ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ — Ἐτοῦτες οἱ σελίδες σκοπὸ ἔχουν νὰ παρουσιάσουν ὀρισμένα βιβλία ποὺ θὰ ἐνδιέφεραν τὶς Τ_EXνίτριες καὶ τοὺς Τ_EXνίτες. Κάθε συνδρομὴ στὴν παρουσίαση νέων βιβλίων (ἀλλὰ καὶ ὄχι τόσο νέων) γύρω ἀπὸ τὸ Τ_EX καὶ τὴν τυπογραφία εἶναι καλοδεχούμενη. (Οἱ περίεργοι ἀναγνώστες μποροῦν ἐπίσης νὰ σημειώσουν ὅτι τὸν τίτλο «Βιβλίο-Παρουσίαση» τὸν δανειστήκαμε ἀπὸ κάποιες καθημερινὲς ἐφημερίδες, ἀλλὰ ἐλπίζουμε ὅτι — μᾶς καὶ πρόκειται γιὰ ἕνα τόσο μικρὸ δάνειο — θὰ μᾶς τὸ χαρίσουν.)

*
*
*

Helmut Kopka and Patrick W. Daly, *A Guide to L^AT_EX: Document Preparation for Beginners and Advanced Users*, 3rd edition, Addison-Wesley, 1999. Σελ. 616. ISBN 0-201-39825-7. Τιμὴ 45 δολ. ΗΠΑ (περίπου 58 €). Διατίθεται ἀπὸ βιβλιοπωλεῖα ξενόγλωσσων ἐπιστημονικῶν βιβλίων.

Τὸ ἐπίσημο ἐγχειρίδιο τοῦ L^AT_EX, ποὺ εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸν Leslie Lamport (*L^AT_EX: A Document Preparation System*, 2nd edition, Addison-Wesley, ISBN 0-201-52983-1), ἔχει βρεῖ ἕναν ἰσχυρὸ ἀνταγωνιστὴ: τὸ ἀντίστοιχο ἐγχειρίδιο τῶν γερμανῶν Kopka καὶ Daly. Τὸ βιβλίο τῶν Kopka καὶ Daly πρωτοκυκλοφόρησε τὸ 1993 καὶ ἔκτοτε ἔκανε ἄλλες δύο ἐκδόσεις μεγαλώνοντας συγχρόνως καὶ σὲ ὄγκο.

Τὸ ἐγχειρίδιο τῶν Kopka καὶ Daly καλύπτει ὅλα τὰ βασικὰ θέματα γιὰ τὴν στοιχειοθέτηση μὲ τὸ L^AT_EX: βασικὴ δομὴ τοῦ ἀρχείου L^AT_EX, ἐντολὲς καὶ περιβάλλοντα, ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἐντύπου, γραμματοσειρές, κἀτάλογοι καὶ πίνακες, μαθηματικὰ σύμβολα καὶ μαθηματικὰ περιβάλλοντα, σχεδιασμὸς καὶ παρεμβολὴ εἰκόνων. Συνεπῶς, τὸ συγκεκριμένο βιβλίο ἀποτελεῖ ἕνα ἐξαιρετικὸ ὁδηγὸ γιὰ τὸν ἀρχάριο, ἀλλὰ καὶ ἕνα καλὸ ἐγχειρίδιο ἀναφορᾶς γιὰ τὸν μέσο χρήστη τοῦ L^AT_EX. Στὴν τελευταία ἐκδόσή του,

τὸ βιβλίο καλύπτει καὶ ὀρισμένα θέματα πρὸ προχωρημένα ἢ πρὸ εἰδικὰ ὅπως ἡ παρεμβολὴ εἰκόνων PostScript, ἡ ἐγκατάσταση γραμματοσειρῶν μὲ τὶς μεθόδους τοῦ NFSS ἢ ἡ χρῆση τοῦ L^AT_EX μὲ τὸ λειτουργικὸ σύστημα MS-Windows.

Συγκρίνοντας τὸ βιβλίο τῶν Korpa καὶ Daly μὲ τὸ ἀντίστοιχο βιβλίο τοῦ Lamport μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ πρῶτο ὑπερτερεῖ σὲ ὄγκο καὶ σὲ τιμὴ· γιὰ πέντε δολάρια περισσότερα, ὁ ἀναγνώστης ἔχει ἕνα πρὸ πλήρες ἐγχειρίδιο μὲ τὸν διπλάσιο ἀριθμὸ σελίδων. Ὅμως καὶ τὰ δύο ἐγχειρίδια δὲν καλύπτουν πρὸ προχωρημένα θέματα γιὰ τὸν ἀπαιτητικὸν χρήστη. Καὶ τὰ δύο ἐγχειρίδια δὲν ἀσχολοῦνται καθόλου μὲ τὴν στοιχειοθεσίαν κειμένων σὲ γλώσσες πέρα ἀπὸ τὰ ἀγγλικά, οὔτε μὲ τὴν παρουσίαση τρίτων πακέτων ποῦ μπορεῖ νὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ χρήσιμα σὲ κάποιες περιπτώσεις.

*
*
*

Robert Bringhurst, Στοιχεῖα τῆς τυπογραφικῆς τέχνης, μτφ. Γιώργος Δ. Ματθιόπουλος, Πανεπιστημιακὲς Ἐκδόσεις Κρήτης, Ἡράκλειο 2001. Σελ. 427. ISBN 960-524-078-8. Τιμὴ 25 € (8.520 δρχ.). Διατίθεται ἀπὸ ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα.

Γιὰ τὸ ἐξαιρετικὸ βιβλίο *The Elements of Typographic Style* τοῦ καναδοῦ ποιητῆ καὶ ἐπιμελητῆ βιβλίων Robert Bringhurst γράψαμε ἤδη στὸ 2ο τεῦχος τοῦ *Εὐτύπου* (Ἀπρ. 1999, σελ. 80–81). Τώρα ἔχουμε τὴν ιδιαίτερη χαρὰ νὰ παρουσιάζουμε τὴν ἐλληνικὴ μετάφραση αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ἡ ὁποία κυκλοφόρησε ἀπὸ τὶς Πανεπιστημιακὲς Ἐκδόσεις Κρήτης σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἑταιρεία Ἑλληνικῶν Τυπογραφικῶν Στοιχείων. Μάλιστα, εἶναι ιδιαίτερα ἐνθαρυντικὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ πανόδετη ἔκδοση τοῦ βιβλίου ἐξαντλήθηκε ἤδη καὶ αὐτὸ μᾶς κάνει νὰ πιστεύουμε ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐλληνικοῦ κοινοῦ γιὰ τὴν τέχνη τοῦ βιβλίου καὶ τὶς γραφικὲς τέχνες γενικότερα.

Στὰ δέκα κεφάλαια τοῦ βιβλίου, καλύπτονται θέματα ὅπως οἱ βασικὲς ἀρχὲς τῆς αἰσθητικῆς τῆς τυπογραφίας, ρυθμὸς καὶ ἀναλογίες, δομικὲς μορφές (π.χ., οἱ πρῶτες σελίδες ἑνὸς βιβλίου), ἡ ἐπιλογή καὶ ὁ συνδυασμὸς τῶν στοιχείων, καθὼς καὶ τὰ λιγότερο γνωστὰ μὴ ἀλφαβητικὰ σύμβολα.

Τὸ δύσκολο ἔργο τῆς μετάφρασης, τοῦ σχεδιασμοῦ καὶ τῆς στοιχειοθεσίας ἀνέλαβε ὁ Γιώργος Δ. Ματθιόπουλος ἐπικουρούμενος ἀπὸ τὸν Μιχάλη Σ. Μακράκη. Ἡ μετάφραση εἶναι πραγματικὰ πολὺ προσεγμένη, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει

ὅτι δὲν ὑπάρχουν καὶ κάποια προβλήματα. Εἶναι ἀμφίβολο ἐὰν ὀρισμένοι πληθωρικοί ἢ ἀρχαιοπρεπεῖς νεολογισμοί, ὅπως «ψηφιακὴ ἀνάλυση» (resolution), «ἀκρεμόνες» (serifs), «διαγεγραμμένο μηδέν» (0), «βακτηρία» (/) καὶ «ὀπισθοκλινὴς βακτηρία» (\) θὰ πιάσουν στὸ ἐλληνικὸ κοινό. (Εἰδικὰ αὐτοὶ οἱ ὄροι εἶναι ἤδη γνωστοὶ ἢ μεταφράζονται πιὸ ἀπλὰ ὡς *εὐκρίνεια*, *πατοῦρες*, *κενὸ σύνολο*, *πλάγια* καὶ *ἀντιπλάγια* ἀντιστοίχως.)

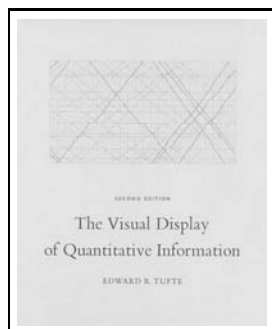
Ὁ μεταφραστὴς καὶ ἐπιμελητὴς προσπάθησε νὰ δώσει καὶ κάποια ἐλληνικὴ χροιά στὸ βιβλίο ἐπεκτείνοντας κάπως τὴν συζήτηση γιὰ τὴν στοιχειοθεσία ἐλληνικῶν κειμένων. Ὡστόσο εἶναι μάλλον ἀτυχὴς ἢ ἀνάμειξη λατινικῶν καὶ ἐλληνικῶν ὀνομάτων στοὺς ἀλφαβητικούς καταλόγους τοῦ βιβλίου. Γιὰ παράδειγμα στὴν βιβλιογραφία στὶς σελίδες 395 καὶ 396, τὰ ἐλληνικὰ ὀνόματα μπερδεύονται μέσα στὰ λατινικά. Ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ δύο διαφορετικὰ ἀλφάβητα, ὁ μεταφραστὴς θὰ ἔπρεπε νὰ βάλει πρῶτα ὅλα τὰ ἐλληνικὰ ὀνόματα κατὰ ἀλφαβητικὴ σειρὰ καὶ μετὰ τὰ λατινικά, ἢ νὰ κάνει τὸ ἀντίστροφο. Ἔτσι καὶ ἡ μοναδικὴ καὶ ὑπερβολικὰ σύντομη ἀναφορὰ σὲ ἓνα ἐλληνικὸ παραδοσιακὸ στοιχειοχυτήριο, αὐτὸ τῆς Βικτώριας, χάνεται ἀνάμεσα στὰ στοιχειοχυτήρια τῆς Bauer καὶ Bitstream (σελ. 369).

Ἐπὶ τῆς οὐσίας, ἡ ἐλληνικὴ μετάφραση τοῦ βιβλίου τοῦ Bringhurst συμπληρώνει ἓνα πολὺ μεγάλο κενὸ στὴν ἐλληνικὴ βιβλιογραφία γιὰ τὴν αἰσθητικὴ τῆς τυπογραφίας. Ὅμως, θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι τὸ συγκεκριμένο βιβλίο προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀγγλοσαξωνικὸ χῶρο καὶ μιλά κυρίως γιὰ τὴν δυτικοευρωπαϊκὴ τυπογραφικὴ αἰσθητικὴ. Ἐπομένως, τὸ συγκεκριμένο βιβλίο, παρ' ὅλη τὴν χρησιμότητά του, δὲν ἀποτελεῖ τὸν κώδικα τῆς ἐλληνικῆς τυπογραφίας, γιὰ τὸν ὁποῖο — ἀπ' ὅ,τι φαίνεται — θὰ χρειαστεῖ νὰ περιμένουμε κάμποσο καιρὸ ἀκόμα.

*
*
*

Edward R. Tufte, *The Visual Display of Quantitative Information*, 2nd edition, Graphic Press, Cheshire, Connecticut, USA 2001. Σελ. 197. ISBN 0-9613921-4-2. Τιμὴ 40 δολ. ΗΠΑ (περίπου 50 €). Διατίθεται ἀπὸ τὸν συγγραφέα στὸν κόμβο <http://www.edwardtufte.com>, καθὼς καὶ ἀπὸ βιβλιοπωλεῖα ξενόγλωσσων ἐπιστημονικῶν βιβλίων.

Πόσες φορὲς δὲν διαβάσαμε κάποιο ἀνιαρὸ ἐγχειρίδιο μὲ δυσνόητα σχήματα καὶ παραφορτωμένους πίνακες δεδομένων; Πόσες φορὲς δὲν ἀναρωτηθήκαμε μὲ ἀπελπισία: «Καλὰ ὅλα αὐτὰ ποὺ βρῆκα, ἀλλὰ τώρα πῶς θὰ τὰ παρουσιάσω στοὺς συναδέλφους μου ποὺ εἶναι παντελῶς ἀδαεῖς;»; Ἀλλὰ καὶ πόσες φορὲς δὲν αἰσθανθήκαμε ὅτι κάποιος μᾶς πούλησε «φύκια γιὰ μεταξωτὲς κορδέλες» μ' ἓνα σχῆμα πολὺ ἀπατηλό;

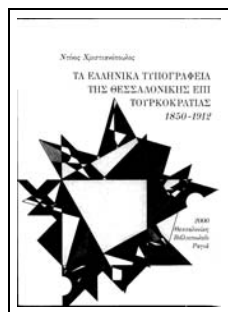

Μία γραφική παράσταση είναι καλή όταν συμπληρώνει το κείμενο ή την όμιλία (εάν πρόκειται για προφορικό λόγο) κι όταν βοηθάει τον αναγνώστη ή τον άχροατή στην γρήγορη και όρθη κατανόηση τών όσων διαβάζει ή ακούει. Δυστυχώς, παρά τὰ τόσα προγράμματα που κυκλοφοροῦν στήν ἀγορά γιά τήν εύκολη ἐτοιμασία γραφικῶν παραστάσεων, οἱ περισσότεροι συγγραφείς καὶ ὁμιλητές ἐξακολουθοῦν νὰ κοιμίζουν τὸ ἀχροατήριο τους — ἐσκεμμένα ἢ ἀθέλητα — μὲ ἀντιαισθητικὰ ἢ παραπλανητικὰ σχήματα καὶ ἀκαταβίστικους πίνακες.

Μὲ 250 περίπου παραδείγματα, ὁ Tufte μᾶς ἀποδεικνύει ὅτι κάποιοι παλιοὶ εἰκονογράφοι βιβλίων γνώριζαν πολὺ καλύτερα ἀπὸ κάποιους σημερινούς ὁμότεχνούς τους πῶς νὰ παρουσιάζουν συνοπτικὰ καὶ χωρὶς νὰ χύσουν πολὺ μελάνι τὴν οὐσιαστικὴ πληροφορία γιά τον ἀναγνώστη. Ἐπιπλέον, ὁ Tufte μᾶς δείχνει ποιὰ εἶναι μία κακὴ γραφικὴ παράσταση καὶ ποιές ἀλλαγές ἀπαιτοῦνται γιά τὴν διόρθωσή της. Ἐς σημειωθεῖ ὅτι ὁ συγγραφέας εἶναι καθηγητὴς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, Στατιστικῆς καὶ Πληροφορικῆς στὸ Πανεπιστήμιο Yale τῶν ΗΠΑ. Τὰ βιβλία του — τὰ ὁποῖα σᾶς τὰ συνιστοῦμε ἀνεπιφύλακτα — τὰ σχεδιάζει, τὰ στοιχειοθετεῖ στήν μονοτυπία, τὰ τυπώνει σὲ ἐπίπεδο πιεστήριο καὶ τὰ ἐκδίδει ὁ ἴδιος.

*
*
*

Ντίνος Χριστιανόπουλος, Τὰ ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα τῆς Θεσσαλονίκης ἐπὶ Τουρκοκρατίας 1850–1912, Ἐκδόσεις Βιβλιοπωλείου Ραγιά, Θεσσαλονίκη 2000. Σελ. 30. Χωρὶς ISBN. Τιμὴ 3,05 € (1.040 δρχ.). Διατίθεται ἀπὸ ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα.

Τὸ πρῶτο τυπογραφεῖο τῆς Θεσσαλονίκης ἦταν ἐβραϊκὸ καὶ λειτούργησε τὸ 1512. Ὅμως τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ τυπογραφεῖο τῆς πρωτεύουσας τοῦ Ἑλληνικοῦ Βορρᾶ λειτούργησε πολὺ ἀργότερα — μόλις τὸ 1850. Μάλιστα, πρὶν ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ τυπογραφεῖο εἶχαν προηγηθεῖ τὸ πρῶτο ὀθωμανικὸ τυπογραφεῖο (1727) καὶ τὸ πρῶτο βουλγαρικὸ τυπογραφεῖο (1838) τῆς Θεσσαλονίκης.

Τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ βιβλίο τοῦ τυπώθηκε στήν Θεσσαλονίκη, οἱ *Παροιμίαι δραματικαί*, βγήκε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἀθηναίου τυπογράφου Μιλτιάδη Κ. Γκαρπολᾶ. Γιά λόγους ἀδιευκρίνιστους, ὁ Γκαρπολᾶς πούλησε τὸ τυπογραφεῖο του

στὸν Κυριάκο Δαρζηλοβίτη καὶ ἐπέστρεψε στὴν Ἀθήνα πρὶν καλὰ-καλὰ συμπληρώσει ἕναν χρόνο παραμονῆς στὴν Θεσσαλονίκη. Ὁ Κυριάκος Δαρζηλοβίτης, ἂν καὶ ἦταν Σλαβομακεδόνας στὴν καταγωγή καὶ ὀπαδὸς τοῦ πανσλαβισμού, ἐντούτοις ἐκτύπωσε καὶ κυκλοφόρησε μέχρι τὸ 1860 δεκαῆξι βιβλία, ὅλα στὰ ἑλληνικά με ἐξάφρεση ἕνα βουλγαρικό εὐαγγέλιο, ποὺ κι αὐτὸ ἦταν στοιχειοθετημένο με ἑλληνικούς χαρακτήρες. Ἀπὸ τὸ πρῶτο τυπογραφεῖο τοῦ Γκαρπολά, ἡ ἑλληνικὴ τυπογραφία ἀναπτύχθηκε τόσο γρήγορα στὴν Θεσσαλονίκη, ὥστε ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς, ὅταν κατέλαβε τὴν πόλη τὸ 1912, βρῆκε εἴκοσι λειτουργοῦντα τυπογραφεῖα ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μισὰ ἦταν ἑλληνικά.

Ὅλη ἡ ἱστορία τῆς πρώιμης ἑλληνικῆς τυπογραφίας στὴν Θεσσαλονίκη ζωντανεῖ μεσα στὸ σύντομο βιβλίο τοῦ Ντίνου Χριστιανόπουλου, ὁ ὁποῖος, ἐκτὸς ἀπὸ ποιητὴς καὶ πεζογράφος, εἶναι καὶ μελετητὴς τῆς ἱστορίας τῆς τυπογραφίας στὸν βορειοελλαδικὸ χῶρο. Τὸ βιβλίο συμπληρώνεται με ἕναν πλήρη κατάλογο τῶν πρώτων ἑλληνικῶν βιβλίων ποὺ κυκλοφόρησαν στὴν Θεσσαλονίκη ἀπὸ τὸ 1850 ἕως τὸ 1912.

*
*
*

Μία διόρθωση

Στὴν προηγούμενη ΒΙΒΛΙΟ-ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ (τεῦχος 7), εἶχαμε ἀναφέρει τὸν Ἑμμανουὴλ Χ. Κάσδαγλη ὡς συγγραφεὶα τοῦ βιβλίου *Τὸ ἀγλαότεχνο τυπογραφεῖο τῶν ἀδελφῶν Ταρουσόπουλου* καὶ ἐπιμελητὴ βιβλίων με πενήντα χρόνια πείρα. Ὁ Κάσδαγλης ἦταν ἐπίσης ὁ διευθυντὴς καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς γιὰ τριάντα χρόνια περίπου, ἀλλὰ, δυστυχῶς, δὲν εἶναι πιά μαζί μας. Ὅπως μᾶς πληροφόρησε ἡ σύζυγός του, κα Λίνα Κάσδαγλη, ὁ Ἑμμανουὴλ Χ. Κάσδαγλης πέθανε στὶς 12 Μαρτίου 1998 σὲ ἡλικία 74 ἐτῶν. Μάλιστα τὰ δύο βιβλία του, αὐτὸ γιὰ τὸ τυπογραφεῖο τῶν ἀδελφῶν Ταρουσόπουλου καὶ οἱ *Ἱστορίες πρὶν ἀπὸ τὸ σεισμό*, κυκλοφόρησαν ἀπὸ τὶς Ἐκδόσεις Ἄγρα μετὰ τὸν θάνατό του. Ζητᾶμε συγγνώμη ἀπὸ τὴν κα Κάσδαγλη γιὰ τὴν ἄγνοιά μας καὶ ἐλπίζουμε κάποτε νὰ βροῦμε τὴν εὐκαιρία γιὰ μία πιὸ πλήρη ἀναφορὰ στὸ τυπογραφικό, βιβλιοφιλικὸ καὶ ἐκδοτικὸ ἔργο τοῦ συζύγου της.

Ἐ. Χ. Κάσδαγλης
(ΦΩΤΟ: <http://www.agra.gr>)

... και μία προσθήκη

Στήν προηγούμενη ΒΙΒΛΙΟ-ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ (τεύχος 7), είχαμε αναφέρει ένα βιβλίο του Stanley Morrison, του σχεδιαστή των χαρακτήρων Times New Roman. Τους αναγνώστες που ενδιαφέρονται τους πληροφορούμε ότι ένα από τα βιβλία του Morrison κυκλοφορεί και στα ελληνικά: **Στάνλεϊ Μόρισον, Βασικές αρχές της τυπογραφίας**, μτφ. Κλήμης Μαστορίδης, Έκδόσεις Τυποφιλία, Θεσσαλονίκη 1990, σελ. 56, τιμή 4,82 € (χωρίς ISBN).

